విశ్వకర్మ

గంగయ్య ఉదయాన్నే లేచి స్నానంచేసి, వొంటికి
వీభూతికట్లు, నుదుట కుంకంబొట్టు పెట్టుకుని, బాడిత చేత
పుచ్చుకుని, గడపదాటి వీధిలోకి వచ్చాడు. అతనికి ఒకే ఒక
సమస్య. ఆ రోజు కూలి సంపాదించి, కడుపులో ఏమైనా
వేసుకోవాలి. అంతకుమించి అతనికి కావలసినదేమీ లేదు.
కాని అన్నిటికన్న అదే చిక్కు సమస్య. ఈ సమస్యా పరి
ష్కారార్థమై బయలుదేరేడు.

శీతకాలం కావడంవల్లనూ, ముడుతలుపడిన శరీరం
మీద సరియైన బట్ట లేకపోవడంవల్లనూ, కొంచెం చలివేసింది.
గంగయ్యకు గడచిన జీవితం ఒక్కసారి జ్ఞాపకంవచ్చింది.

తను యవ్వనంలో వున్నప్పుడు మంచి బలశాలి. ఎంత
చలికాలమైనా తెల్లవారుగట్ల నాలుగో గంటకు లేచి చన్నీళ్ళ
స్నానం చేసేవాడు. ఎప్పుడూ ఇంత చలి అనిపించలేదు.
శుభ్రంగా స్నానంచేశాక, వీభూతికట్లుపెట్టి, దైవప్రార్థన చేసు
కుని, బట్టలేసుకుని, భుజంమీద ఎర్రటి సిల్కువోణీ గాలికి
రెపరెపలాడుతూంటే, మీసం మెలివేస్తూ, మందగమనంతో
మెల్లిగా అడుగులువేసుకుంటూ వీధిలోకి వచ్చేవాడు. ఎవ
రైనా దారిలో పలకరించి "ఎక్కడికోయ్" అని అడిగితే, ఏ
మిల్లులో పనికో, ఏ మేడ కట్టడానికో అని చెప్పేవాడు. అన
డమేకాదు పనిచేసి చూపించేడు లోకానికి. మాటమీద
మాటొచ్చి పంతంమీద పట్నంలో ప్లీడరుగారిల్లంతా తన

వొక్క చేతిమీదే కట్టిచూపించేడు. నలుగురి పని ఒక్కడే చేసేవాడు. లాల్చీ విప్పి, చేత్తో రంపంపట్టుకుని మూరుబల్ల కోస్తూంటే చెమటపట్టిన శరీరం ఎండకి నిగనిగ మెరిసేసి. కండలు వెదురుకర్రలా పెళపెళమనేవి. సాయింత్రమయే సరికి రెండు మూడు రూపాయలు కళ్లజూసేవాడు.

వెధవ డబ్బు. బాడితపడితే రూపాయి. రంపంపడితే రెండు. చిత్రికపట్టేడంటే ఎలాంటి పేడ్డైనా అద్దంలా తళతళ లాడేది.

"మనం సిత్రికపడితే బల్లసెక్కమీద నీడ కనిపించేది సీడ. అదీ, పనోడితనమంటే! సీ, యిప్పటోల్లకి పనే సేతకాదు" అనుకున్నాడు మనసులో గంగయ్య.

అంతవర కెందుకు ? తన కొడుకు చేస్తున్నాడు పని, చూస్తున్నాడుగదా తను. లేక లేక ఒక్క కొడుకు. వాడిని యీ చుట్టుపట్ల ఊళ్లన్నిటికీ గొప్ప పనివాడిగా చెయ్యాలని ఎంతో తాపత్రయపడ్డాడు తను. కాని తల్లే వాడిని ముద్దు చేసి పాడుచేసింది. వెధవ! పోకిరీ అయిపోయాడు, పెళ్ళిచేస్తే దారిలోకొస్తాడని వాడి తల్లి పోరుపెట్టింది. పెళ్ళి చేశాడు. వెంటనే వాడు పెళ్లాన్ని తీసుకుని వేరైపోయాడు. ఆ వెధవ తిరిగిన తిరుగుళ్ళు చూడకండా ముసిలిదాని కళ్ళు పోయాయి.

ఇప్పుడు తన శరీరం ముడతలుపడింది. ఒంట్లో శక్తి తగ్గి పోయింది; దృష్టి సమంగా ఆనదు. రోజులు గడవడం కష్టమై పోయింది. ముసిలిది అదృష్టవంతురాలు, వేగమే వెళిపోయింది. తను ఆశలుపెట్టుకున్న కొడు కలా అయిపోయాడు. తన కిం

కెవ్వరూ లేరు. తనొక్కడే. తనొక్కడికీ రోజుకి పావలో అర్ధో దొరికితేచాలు. కాని అది దొరకడమే కష్టమైపోయింది.

బాడిత భుజానవేసుకుని నాలుగు వీథులమధ్య రామ మందిరందగ్గరికి వచ్చాడు గంగయ్య. మందిరంవేపు తిరిగి దండం పెట్టుకున్నాడు.

అక్కడే కనిపించాడు వెంకడు. వెంకడు సన్నంగా పొడుగ్గా ములంకాడలా ఉంటాడు. దూరంనుంచే వెంకడని పోల్చుకోవచ్చును. వాడిని చూసీ చూడనట్టు పక్కకు తిరిగి గబగబ అడుగులువేశాడు గంగయ్య. అయితే వెంకడు వెనక నుంచి గంగయ్యచెయ్యి పట్టుకున్నాడు.

"ఏటి గంగయ్యా తప్పుకు తిరుగుతున్నావ్. అప్పు తీసి కెళ్ళిన డబ్బులు తిరి గియ్యక్కర్లేదేమిటీ? ఏటి ఎగేసేద్దామనే" అన్నాడు వెంకడు.

"పారేస్తాను నేరా, యింతోటి అప్పూను. పావలా డబ్బులికి యీాదిలో నిలబెట్టేసినావు. మాంచి పెద్దమనిసివే," అన్నాడు గంగయ్య చెయ్యి విదిలించుకుంటూ.

"ఎవరు నువ్వా నేనా? ఆ పావలాడబ్బులుకోసం ఒచ్చి బతిమాలి పొట్టికెల్లినావ్. ఏటి, అంత యిసాకారమైతే పారేరాదూ. పావలాడబ్బులట ! పావలాడబ్బులు ! ఏం పుత్తినే వొచ్చినాయేటి డబ్బులు! తే, పడీ" అని అల్లరిపెట్టేడు వెంకడు. వెంకడు పాపం మంచివాడే. కాని డబ్బు లెవడు వదులుకుంటాడు.

"నా కా డిప్పు డేటి నేదు సుమా. ఇచ్చేస్తాను నేరా, నీడబ్బు లెవడికి కావాలి"

"ఇలా సాలకాలమైంది నాయనా, నీ మాయలు నా కాడ తీసీ" అని వెంకడు భుజంమీది బాడిత లాక్కున్నాడు. "నా డబ్బులిచ్చి నీ బాడిత వొట్టుకెల్లు, అంతే."

"నాయ న్నాయన, నీ పున్నెముంటాదిరా బాబూ. సాయింతరం నీ డబ్బులు నీ కిస్తారా. బాడిత నాక్కుంటే యిక నే తినేదేటి? ఒగ్గిరా నాయనా," అని బతిమాలుకున్నాడు గంగయ్య.

ఈ తగువు వినడానికి నలుగురు పెద్దమనుషులు మూగేరక్కడ. వారంతా గంగయ్యమీద జాలిపడ్డారు.

"ఆడికా డేటుందిరా, ఆడి నోట్టుకున్నావ్" అన్నా డొక పెద్దమనిషి.

"ఆ, నేదు. నేకపోడమేటి? క్లబ్బులో కూకుని టీనీల్లు తాగడానికుంది" అన్నాడు వెంకడు.

అప్పుడప్పుడు బియ్యానికి డబ్బులు లేకపోతే, పట్నమెళ్ళే రోడ్డుమీదున్న క్లబ్బులో అణా ఇచ్చి టీ తాగేస్తాడు గంగయ్య. కాని ఊళ్ళో చాలామందికి టీ తాగడం విలాసం. బియ్యానికి డబ్బులేక టీ నీళ్ళు తాగుతూ వుంటానని చెప్పుకోవడం యిష్టంలేకపోయింది గంగయ్యకి. సాయింత్రం ఎలాగైనా డబ్బులు తెచ్చియిస్తాను బాడిత వదిలీమని బతిమాలేడు. గంగయ్య సాయింత్రం డబ్బులు తెచ్చి యివ్వడానికీ, వెంకడు గంగయ్యను వదిలిపెట్టడానికీ పెద్దమనుషులు తీర్పు చెప్పేరు.

గంగయ్య మళ్ళీ భుజంమీద బాడితవేసుకుని నడక ప్రారంభించేడు. ఇవాళ ఒక పావలాడబ్బులు సంపాదించి అప్పు తీర్చాలి. ఈ వెధవ ఊళ్లో పావలా కూలి ఎలా దొరుకు

తుంది. నాలుగు బ్రాహ్మణ కొంపలు, రెండో మూడో రాజుల, కోమట్ల కొంపలు ఉన్నాయి. తక్కినవాళ్ళంతా కాపు, గొల్ల, సాలె, కంసాలి, చాకలి మంగలి, మాల, మాదిగ కులాలవాళ్లు. వీళ్ళ కొంపల్లో వడ్రంగివాడికి కూలిచ్చి చేయించుకునే పను లేమిటుంటాయి. వాళ్ళకే తిళ్లు లేక ఏడుస్తున్నారు. వాళ్ళింకొకరికి పెట్టేదేమిటి ? పోనీ రాజుల ఇళ్ళకు వెళదామా అంటే అక్కడమాత్రం ఏం దొరుకుతుంది. వాళ్ల ఇళ్ళేమో పెద్దపెద్దలోగిళ్ళే. కాని వాళ్లంతా ఆస్థులు పాస్థులు అన్నీ హరించుకుపోయి, ఏదో గుట్టుగా బదుక్కొస్తున్నారు. ఆ లోగిళ్లన్నీ ఒకమూల పడిపోతున్నాయి. ఇళ్ళమీది పెంకులు రాలిపోతున్నాయి. గోడల పగుళ్ళలో చెట్లు చేమలు మొలుస్తున్నాయి. పాపం! వాళ్ళ స్థితి అలావుంది. ఇక ఏమైనా ఆశవుంటే బ్రాహ్మణకొంపల్లోనే. అసలు సామెతే వుంది. పని లేకపోతే బాపనవీధికి వెళ్లమన్నారు. ఇంటికొచ్చిన ప్రతివాడికీ ఏదో పని పురమాయిస్తారు. అయితే, పనిచేయించుకొని డబ్బు లివ్వడానికిదాతారు. బతిమాలుకుంటే గంజో కడుగో పడేస్తారు. కాని తనకి పావలాడబ్బులు అవసరం. కడుపులో ఏమైనా వేసుకోడానికి మరో పావలా డబ్బులు కావాలి. ఇవాళ అర్థరూపాయి సంపాదించాలి. ఎలాగ. ఈ ఊళ్లో అసాధ్యం. పట్నంపోవాలి. ఇక్కడికి మూడుమైళ్ల దూరం. తను అంతదూరం నడిచివెళ్ళి, కూలి చేసి పట్టుకొచ్చేదేమిటి? ఇప్పటికే బాగా ప్రొద్దెక్కిపోయింది. సరే, ముందు బ్రాహ్మణఇళ్ళకు వెళ్లి ప్రయత్నించి చూడాలి, అనుకుని బ్రాహ్మణవీధికి వెళ్ళేడు గంగయ్య.

మొదటి మూడిళ్లలోనూ ఏమీ పనిదొరకలేదు. నాలుగో ఇంటికి వచ్చాడు. శీతకాలపు ఎండ చుర్రున తగులుతూంది. గంగయ్య అప్పుడే అలసిపోయాడు. కొంచెం అలసట తీర్చుకుందామని ఇంటి అరుగుమీద చతికిలబడ్డాడు. కడుపులో క్రిందటి రాత్రినుండి ఏమీలేదు. ఆకలివేస్తూంది. గంగయ్య కేమీ తోచడంలేదు. బుర్రలో ఎటువంటి ఆలోచనా లేదు. అత నెప్పుడు ఆలోచించినా తనగురించే ఆలోచిస్తాడు. కడుపు అగ్నిహోత్రంలా మండుతూంది. ఏమైనా లోపల పడాలి. అదే అతని ఆలోచన. అంతకుమించి అతని కే గొడవా అక్కరలేదు.

ఎదురుగుండా దూరాన్న వేపచెట్టుకింద ఎవరో పదిమంది మూగేరు. ఏమీలేదు, గొర్రెపోతును వేటేశారు. అంతే. గొర్రెపోతుచర్మం వొలిచి, చెట్టుకొమ్మకు బాగా కిందికి వేలగట్టి, మాంసం తీసి బండరాయిమీద వంతులు వేశారు. ఒక్కొక్కరువచ్చి మాంసం మర్రిఆకులలో పెట్టి పట్టుకుపోతున్నారు. ఒకడు తల, యింకొకడు కాళ్లు పట్టుకుపోయారు. చర్మంకోసమని వచ్చిన చమారివాడు, కొంచెం మాంసం పడేయమని ప్రాధేయపడుతూ నిలుచున్నాడు. ఈ దృశ్యాన్ని గంగయ్య తదేకదీక్షగా చూస్తున్నాడు. మాంసం రుచితగిలి చాలకాలమైంది. తింటే కార్జం తినాలి! ఏమి రుచి! గంగయ్యకు నోరూరింది. మరో పదినిముషాల్లో మాంసం పంపకం అయిపోయింది. ఎవరిమానాన్ని వారు పోయారు. గంగయ్యలేచి, మెల్లిగా అడుగులు వేసుకుంటూ ఇంట్లోకి

వెళ్ళి సావిడిలో గుమ్మంలో నిలబడ్డాడు. లోపల ఎవరో పడమటింట్లో వండుకుంటున్నారు.

"అమ్మా, నరసమ్మగోరూ" అని పిలిచేడు గంగయ్య. నరసమ్మ వంటింట్లోవుంది. ఆవిడ రాలేదు. అయితే పక్క గదిలోవున్న కోడలు కాంతమ్మ వచ్చింది.

"ఏం గంగయ్యా, ఇలా వచ్చావు" అని ప్రశ్నిస్తూ, కాంతమ్మ వాకిట్లో ఎండలో మంచంమీద కూర్చోబడి, జడ విప్పుకోటం మొదలుపెట్టింది.

"ఏం నేదమ్మా, పనేదైనా వుందేమోనని" అంటూ గంగయ్య సావిడిగుమ్మందాటి లోపలికొచ్చి కూర్చున్నాడు.

"మాయింట్లో ఏమీ పనిలేదే. ఏం, ఇవాళ ఎటూ వెళ్ళలేదా ఏమిటి?"

"నేదమ్మా, ఎటూనేదు. నిన్నటినుంచి పనీనేదూ పాటూనేదు ఏదైనా పనుంటే యియ్యండమ్మా, సేస్తాను"

"మాయింట్లో ఏమీ లేదోయ్"

"నేకపోవడమేటి, ముసలమ్మగోరిని పిలవండమ్మా, మీకేటి తెలుస్తాది" అని గంగయ్య వాకిట్లోవున్న మంచాల వేపు చూసేడు, దేనికైనా మరమ్మత్తు అవసరమేమోనని. "ఇంట్లో నలుగురు కుర్రవాళ్ళున్నారు, మంచాలేనా ఇరగ్గొట్టరు నాయనలు" అనుకున్నాడు గంగయ్య.

"అమ్మా, నరసమ్మగోరూ"అని కేకవేశాడు గంగయ్య. పడమటింట్లోనుంచి నరసమ్మ బయటికి వచ్చింది. కోడలు ఎండలో కూర్చునివుండడం చూసి, 'అదేమిటమ్మా, వాకిట్లో కూర్చున్నావ్. శీతకాలపు ఎండ ఒంటికి మంచిదికాదు.

అరుగుమీద కూర్చో వెళ్ళి" అంది. కాంతమ్మ లేచి చీడీమీద కొచ్చి కూర్చుంది.

"ఏం గంగయ్యా ఇలా వచ్చావు" అంది నరసమ్మ.

"ఏం లేదమ్మా, కొంచెం కాఫీ నీల్లుంటే ఇప్పించండమ్మా" అన్నాడు గంగయ్య, స్తంభానికి జారబడుతూ. గంగయ్యకు ఆకలి దంచేస్తోంది.

"బాగుందిరా నాయనా, ఇప్పుడేం కాఫీ, మా భోజనాలయిపోతేను" అంది నరసమ్మ.

"అమ్మ, మీకు పున్నెముంటాది తల్లీ. కడుపులో కావయ్య కయ్యి, కుయ్యిమంటున్నాడు."

"ఇప్పుడు కాఫీ లెక్కడివి గంగయ్యా, నీకేం వెర్రా ఏమిటి?" అంది కాంతమ్మ ఊడివస్తూన్న జుత్తు దువ్వెన పళ్ళలోంచి తీసి పరిశీలిస్తూ.

"చూసేరా అత్తయ్యా జుత్తు ఎలా వూడిపోతోందో" అని ఊడిన వెంట్రుకలు అత్తగారికి చూపించింది కాంతమ్మ.

"అవునమ్మా నీకు జాగ్రత్త లేదు. నీళ్ళోడి మూడువారాలు కాలేదు. అప్పుడే ఏదిబడితే అది తినేస్తున్నావు, పత్యం చెయ్యకపోతే ఎలా చెప్పు? ఒళ్ళు జాగ్రత్తగా చూసుకోకపోతే ఎలాగే! ఏం చిన్నపిల్లవా?" అని కేకలేసింది అత్తగారు. జుట్టు ఊడిపోవడానికి పత్యం సమంగా చెయ్యకపోవడానికీ సంబంధమేమిటో కాంతమ్మకు సమంగా బోధపడలేదు, కాని మాటాడకుండా ఊరుకుంది. గంగయ్య కునుకుపాట్లు పడుతున్నాడు. పిల్లు వెంట్రుకలు పోతున్నాయని ఏడుస్తున్నారు, తనప్రాణాలే పోతూవుంటేను. వెధవ వెంట్రుకలు వూడిపోతే పోనీరాదూ,

నూనె ఖర్చు మిగులుతుంది అనుకున్నాడు గంగయ్య. నరసమ్మ గంగయ్యవేపు చూసింది. "నాగమ్మకు ఆకలేస్తూంది కాబోలు పాపం" అంది కోడలితో. కాంతమ్మ నవ్వింది.

"గంగయ్యా, గంగయ్యా" అని పిలిచింది నరసమ్మ.

"ఏటమ్మా, కాఫీ నీళ్ళేటి..." త్రుళ్ళిపడి లేచాడు గంగయ్య.

"కాఫీ లేదుస్మా. పోనీ కారం చద్దివణ్ణం ఉంది తింటావా?"

"ఛ, అదేటమ్మా, ఇప్పటికి నా జన్మలో మా కులమోళ్ళదగ్గర తప్ప ఎక్కడా పచ్చి మంచినీళ్ళయినా తాగనేదు. కులస్థుడినికదా, మీ ఇంట్లో సలిదిగంజి తాగమంటారా?"

"చాల్లేరా, దిక్కుమాలినకులం. అలా పెరట్లో నూతి దగ్గర కూర్చుని తినీ, ఎవరూ చూడరులే" అంది నరసమ్మ.

కాంతమ్మ పకపక నవ్వింది. "తినకేం చేస్తాడత్తయ్యా, ఈ వూళ్ళో వీళ్ళవాళ్ళందరూ మాంసంకూడా తినేస్తారట"

"ఛ, ఛ. ఈరబ్రెమ్మం తోడమ్మా. వూళ్ళో జాత్తక్కువ వెధవలెవరో తింటే అందరినీ అనేస్తారేటి, మంచోరే"

"పోనీలేరా, ఓ చిన్నపని చేసిపెడుదూ. నాలుగు మెతుకులు పడేస్తాను, తిని, వీధరుగుమీద పడుకుందువుగాని" అంది నరసమ్మ.

"ఆ. సెప్పండమ్మా, ఏం పని?" అని చేత్తో బాడిత తీసి పట్టుకున్నాడు.

"బాడితపని గాదురా నాయనా, ఎల్లుండి మా ఇంట్లో మా పిల్లడి బారసాల"

"ఉయ్యాలమంచం సెయ్యామంటారేటి. నే సేసిన వుయ్యాలలో బొట్టిడిని తొంగోపెట్టండమ్మా, గొప్పోడైపోతాడు. సూసినారా, పట్నంలో ఇనసిపిట్కేరుగారింట్లో పిల్లలందరూ నే సేసిన మంచంమీదతొంగున్నవోరే. ఇప్పుడెంతేసి వోరైనారు. ఒకడు వోకీలు, ఒకడు తాసీల్దారు, ఒక డేదో సాలం పెద్ద ఉద్యోగం...'గంగయ్యా, నీ సేతిసలవరా' అంటా దిప్పటికీ ఆ తల్లి మాలచ్చిమి. పని సేసినామంటే ఆల్లిచ్చే మజూరీ లుండిపోతాయేటి. పేరుండిపోతాదిగాని"

"మాకిప్పుడేం వద్దుగాని, ఓ చిన్నపని చెయ్యాలి, చెయ్యగలవా?"

"సెప్పండమ్మా, పనిమంతుడు సెయ్యలేని పనేటి?"

"ఎల్లుండి మా యింట్లో మా మనమడి బారసాల. నాలుగు కొబ్బరికాయలు తీసిపెడుదూ"

"ఏటీ కొబ్బరిసెట్టెక్కమంటారా, మంచోరే. నా సేతకాదమ్మా. ఏతోడిని పిలవండి"

"నాయన న్నాయన, నా బాబువు కావూ. ఏత వెధవ అత్తారింటికి పోయాడురా. పదిరోజులదాకా రాడట.

"ఇదేటమ్మా, నన్ను సెట్టెక్కమంటారేటి, నా వురుతి కాదది"

"బాబ్బాబు, నీకో బేడ డబ్బు లిచ్చుకుంటానురా. కాయలన్నీ కోతులు పాడుచేసేస్తున్నాయి. ఎల్లుండి బారసాల కూడాను."

గంగయ్యకు ఆశ పుట్టింది. చద్దిఅన్నం కడుపులో పడుతుంది. వూరగాయ నంజుకుంటే మహారుచిగా వుంటుంది.

ఇప్పు డింత కడుపులోపడితే మళ్ళీ రాత్రివరకూ పచ్చి మంచి నీళ్ళయినా తాగక్కరలేదు. తరవాత బేడ డబ్బు లిస్తా నంటూంది ముసిలిది. ఇవాళ రాత్రి, రేపు పొద్దున్నా టీనీళ్లు తాగవచ్చును. అన్నట్లు వెంకడి అప్పో? సరే బేడడబ్బులు చేతిలో పడినతరవాత ఆలోచించవచ్చును.

"అయితే పడేండమ్మా నాలుగు మెతుకులు"

"నాలుగు కాయలు కోసి వెళిపోరాదా, తరవాత సావ కాశంగా తిందువుగాని. ఇప్పుడు తింటే ఆయాసంతో పడు కుంటావ్,—మరి నువ్వు కాయలు కోసేదేమిటి? వెళ్ళు. ఎంతసేపు, అయిదునిముషాల పని" అని దబాయించింది నర సమ్మ. అవును, లేకపోతే చెట్టెక్కడు వెధవ. ఇలాంటి వాళ్ళతో పనులు చేయించుకోవడంలో నేర్పు వుండాలి, అను కుంది నరసమ్మ.

"పోనీ కొంచెం సుద్ది దాహం యిప్పించడమ్మా" అన్నాడు గంగయ్య. నరసమ్మ మజ్జిగనీళ్లు తెచ్చి చెంబులో పోసింది. గంగయ్య చెంబెడు మజ్జిగ తాగి, జిర్రున తేన్చి, పెరట్లో కొబ్బరిచెట్టుకిందికి వెళ్ళి నిలుచున్నాడు. చెట్టు పొడుగ్గా, స్తంభంలా నున్నగావుంది. దీన్ని తెగగొయ్యా' ఎంత ఎత్తుంది అనుకున్నాడు గంగయ్య. పనివిషయంలో గంగయ్య ఎన్నడూ ఓటమిని వొప్పుకోలేదు. తన శక్తి సామర్థ్యాలమీద అతనికి ఎంతో విశ్వాసముంది.

కాళ్లకు తాడు, మొలకు ఆవుకన్నె కట్టుకుని, కొయ్య డానికి కత్తిలేకపోవడంవల్ల బాడిత భుజాన్ని వేసుకుని, చెట్టు ఎక్కడం ప్రారంభించేడు, అలవాటులేని పని, మొదట్లో

చాల కష్టమయింది. కాని మొండి పట్టుదలపడితే సాధ్యం కానిదంటూ వుండదు. మీద కెక్కిపోయి కాయలు కోశాడు. కిందనున్న సరసమ్మ కాయలు ఏరి తట్టలో పెట్టింది.

"చాల్లే గంగయ్యా, ఇక దిగు" క్రిందనుంచి కేక వేసింది సరసమ్మ.

గంగయ్య బాగా అలసిపోయాడు. దాహం వేస్తూంది. ఒక్కత్రుటి ఆగి నాలుగుప్రక్కలా చూసేడు. వూరంతా కనిపిస్తూంది. దూరాన పొలాలు, కళ్ళాలు కనిపిస్తున్నాయి. చెరువు వొడ్డున కళ్ళంలో రైతులు అంబలి తాగుతున్నారు. గంగయ్యకు చల్దిఅన్నం, వూరగాయ జ్ఞాపకమొచ్చింది. అంతే, అతని కళ్ళు చీకట్లుకమ్మేయి. వూరూ, పొలాలు, కళ్ళం ఏదీ కనబడడంలేదు. "అమ్మో" అని కేకవేశాడు.

కిందనున్న రాయిమీద మోసింది గంగయ్య తల. అతని మొహం అతిప్రశాంతంగా వుంది. చేతిలో బాడితను పట్టు విడవలేదు. గంగయ్య మరణించేడు. కాని గంగయ్య విశ్వకర్మ. విశ్వకర్మకు చావేమిటి?

—o—